

Ivica MRŠO

ŠTO SVEĆENIKA ČINI SVEĆENIKOM - DIFFERENTIA SPECIFICA

I. Žurna potreba za razjašnjenjem

Već duže vrijeme vrlo često znaju se čuti, posebice od teologa, različiti izrazi i termini kada se govori općenito o svećeništvu i svećenicima, koji ponekad zbunjuju ili možda više zamagljuju „fenomen svećeništva i svećenika“ nego što ga pokušavaju razjasniti i pojasniti. Stoga ću se u ovom svom kratkom izlaganju pokušati fokusirati i makar upozoriti na neke smjernice, tj. pokušati razgraničiti ili razlučiti pojedine termine da bismo mogli jasnije razumjeti „stvarnost svećeništva i svećenika“ – zapravo, pokušat ću, kako i sam naslov ovog izlaganja veli, ukazati na ono što je *differentia specifica*, na definirajuću oznaku koja razlikuje svećenika od nesvećenika laika.

Želio bih prvo spomenuti nekoliko teza koje se daju čuti ili pročitati posljednjih decenija, u ovom ili onom teološkom ruhu upakiranom.

Prvo, u protestantskoj teologiji, teza je da ne postoji neko posebno niti hijerarhijsko svećeništvo od onog općeg svećeništva koje je zajedničko svim vjernicima kršćanima. Dok II. vatikanski koncil izričito naglašava i relativno često ističe *stvarnu razliku* u svećeništvu između ministerijalnog svećeništva zaređenih službenika od općeg svećeništva svih krštenika i ta razlika *nije samo u stupnju* nego je razlika bitna i stvarna, tj. u naravi i biti.

Drugo, zna se naći u učenim teološkim predavanjima, uz mnoštvo potkrepe/citata iz Biblije, kad je riječ o svećeništvu, govora o svemu i svačemu s obzirom na svećeništvo, svim obvezama i poslovima koje ima i kakav bi trebao biti svećenik, ali ni jednog slova o ministerijalnom svećeništvu.

Treće, zna se naći i čuti i zahtjeva koji govore o „demitologizaciji svećeništva“, o svećeniku koji je prvenstveno samo čovjek i kršćanin, kao i svi drugi vjernici kršćani, itd....

Dakle, gore navedene teze, nekad manje nekad više izrečene ili napisane, nukaju nas na postavljanje pitanja *što je to što svećenika čini*

svećenikom i tko je onaj izvor ili autoritet koji može progovoriti i legitimno odgovoriti na gore navedeno pitanje. Za vjernika taj autoritet je definitivno Crkva kad govori kao Crkva, Crkva je jedini legitimni tumač Kristove objave, ne pojedini teolog, ma kako učen (ili čak i pobožan) bio.

Stoga ću i ja ovdje prvenstveno iznijeti i pokušati utemeljiti svoje argumente na nauci izrečenoj i formuliranoj od II. vatikanskog koncila i na nauci izraženoj od crkvenih naučitelja, prvenstveno svetog Tome Akvinca, tj. *ad mentem Divi Thomae*.

2. Strah od specifikacije - razjašnjenja

Kad bismo pitali nekoga da nam pojasni ili definira što je *differentia specifica* npr. liječnika-kirurga, vjerojatno bi nam odgovorio da je to onaj koji liječi. A onda bi kasnije bilo pojašnjeno: obučen/školovan da liječi, profesionalni liječnik, ali ima i onih koji su „neprofesionalni/neškolorovani liječnici“ (nisu završili medicinski fakultet/školu), a imaju dar ili moć liječenja. Zar gotovo svaki od nas ne zna i ne umije „liječiti“ recimo prehladu ili neke druge manje bolesti (npr. majka kad liječi svoju djecu – čak i zube vadi), ali vjerujem da ćete se složiti da nas to ne čini liječnicima. Što se događa kad je taj isti liječnik u ulozi npr. oca, muža, građanina, vozača, susjeda, šefa klinike, je li on u tim situacijama manje liječnik? Čini mi se da se nešto slično događa kada je riječ o svećeništvu, tj. kad je govor o svećeniku. Svećenika promatramo u raznim ulogama i situacijama ne znajući ili ne razlikujući ono bitno, sržno, ono što je *differentia specifica* njegove naravi, naravi samog svećeništva.

Ako to gore imamo na umu, onda ćemo lakše shvatiti i razumjeti zašto II. vatikanski koncil u svim svojim dokumentima, posebice u onim koji govore o svećeništvu i svećeniku, tako snažno i često naglašava *stvarnu razliku* onoga što jedino i svećenik može činiti. Dakle, zaustavljamo se na onome što *jedino* svećenik, nasuprot laicima, može činiti jer je to jedini put rasvjetljenja da bismo mogli stići do onog bitnog pojašnjenja i razjašnjenja *što svećenika čini svećenikom*. Stoga ne treba nikoga iznenaditi zašto crkveni dokumenti obiluju izrazima kao npr. „*nitko drugi...osim svećenika*“....“*samo svećenik*“ ili „*svećenik jedino*“.

3. Delegatio i consecratio

Ne želeći ni malo promijeniti glavno pitanje *što svećenika čini svećenikom* – *differentia specifica*, i što je to što ga razlikuje od

nesvećenika laika, nužno se postavlja pitanje: Što se događa u činu *redenja svećenika, zaređenja*?

Na prvi pogled sama riječ zaređiti, zaređenje – *ordinatio* ne čini se odveć jasnom jer uključuje, tj. u sebi nosi, i mnoga druga značenja. Zapravo, puno jasnije značenje, bar za ovo naše pitanje, dobivamo kad rabimo terminologiju *sveto redenje ili sveti red* (primiti sveti red ili svete redove). Primiti sveti red daje nam puno jasniju sliku i pojam nego rabiti termin zaređiti, jer čini mi se da je ključna riječ *consecratio – posvećenje. Sacerdotes consecrantur* – svećenici su posvećeni/konsekriрани!

Sam koncept *svetog – consecratio* nije nov niti isključivo vezan uz kršćanstvo. Čak i u religioznoj terminologiji drevnog Rima često je rabljen termin da bi se opisalo neko posebno poslanje. Stari zavjet također (Vulgata) koristi taj termin *consecratio* kad npr. govori o Aronu i njegovim sinovima koji su posvećeni kao svećenici ili za Jeremiju da je posvećeni (*consecratus*) prorok od majčine utrobe.

Striktno i strogo govoreći *consecratio* je jedna strana medalje. Druga strana medalje je *dedicatio*. Ta su dva koncepta neodvojiva! Štoviše, često se na žalost i u teologiji ili uobičajenom govoru uzimaju kao istoznačnice/sinonimi, a i hrvatski jezik nam baš uvijek ne nudi najbolji izraz u određenim okolnostima.

Dedicatio uvijek prethodi činu *consecratio*. *Dedicatio* implicira nečije *predanje/posvećenje/privrženost/izuzetost od običnog i uobičajenog*, izuzetost od svakodnevnog i korisnog, profitabilnog u najširem smislu riječi.

Ali *dedicatio/izuzetost* ne znači automatski, da je neka stvar/stvarnost ili osoba postala i sveta stvar/nost ili sveta osoba, *res sacra/posvećena stvar*.

Ta transformacija, preobrazba vlastita je i rezervirana isključivo uz *consecratio*, uz vrlo važnu napomenu, da bit/esencija te preobrazbe ne leži prvotno u osobnom činu posvećenja/*dedicatio*, nego se temelji i leži na nekom *autoritetu* (u konkretnom slučaju crkvenom: *snagom vlasti rimskog naroda - quod ex auctoritate populi Romani consecratus est* = kad šalju suce).

Dakle, dvije stvari se događaju u činu *redenja, zaređenja*, tj. primanja svetog reda. Prvo, *dedicatio*, čin samopredanja onoga koji želi biti zaređen. Drugo, *consecratio*, čin posvećenja čovjeka koji se predaje na služenje Bogu. II. vatikanski koncil izričito formulira da svećenike „Bog, posredstvom biskupa, posvećuje“ (*presbyteri a Deo, ministrante Episcopo, consecrantur*⁶) - čl. 5. Dekreta o svećenicima.

Delegatio - poslanje, ključna razlika između *delegatio* i *consecratio* zapravo leži u činjenici da onaj kojemu su povjerene i dane ovlasti i

dužnosti, samim prihvaćanjem i primanjem istih od nekog autoriteta, ne prolazi *osobnu promjenu/transformaciju*, dok posvećena osoba, za razliku od delegirane osobe, prima nešto novo što mijenja samu njezinu narav. Dakle, *consecratio/posvećenje* mijenja čovjeka u *persona sacra/posvećena osoba* (i sam termin na hrvatskom jeziku *posvećena osoba, sveta osoba* zna biti rabljen u nejasnom kontekstu).

Kad govorimo o *posvećenim osobama*, moramo imati dvije stvari uvijek na umu: prvo, stanje posvećenosti je stvarno, aktualno usprkos „nedostojnosti“, i drugo, posvećenost/*consecratio* je neponovljiv čin/irevokabilan, drugim riječima, to stanje je permanentno; jednom posvećen/konsekrikan, bilo osoba bilo stvar, ostaje posvećen (bilo bi dobro razraditi i termin *character indelebilis*).

Još nismo stigli do onoga što je *differentia specifica* za kojom tragamo!

Naposljetku, redovnica/časna sestra je također *posvećena/consecratio virginis!* Po čemu se onda razlikuje svećenik?! II. vatikanski razlikuje svećenika od svih drugih posvećenih osoba jer je jedino svećeniku dana i predana u svetim redovima *posebna duhovna/sveta moć* koju II. vatikanski naziva *potestas sacra/sveta moć*. A sveti Akvinac, precizno i jasno ovu *potestas sacra* opisuje kao moć koja se očituje kad svećenik vrši *oltarske sakramente in persona Christi*.

4. In persona Christi

U nečije ime, u ime nekoga, zastupajući nekoga, to je ono što mislimo kad kažemo da netko nastupa u ime nekoga ili zastupa nekoga, *u ime nekoga/umjesto nekoga*.

Sv. Pavao kaže Korinćanima (2 Kor 2,10) da im oprašta „u ime Kristovo“, ne u svoje ime niti svojim autoritetom nego sam Krist.

Evo jedne ilustracije. „Biti ili ne biti, pitanje je sad“ = citiram Shakespearea. Ali kad glumac na filmu ili na sceni govori te riječi, za njega nećemo reći da citira Shakespearea ili da govori riječi neke uloge, nego govori i čini *u ime Hamleta/in persona Hamlet* kojega predstavlja.

Stoga moramo razlikovati nekoliko razina. Npr. „Ovo je tijelo moje“ može biti ponavljanje, citat. Može biti kad propovjednik rabi te riječi, ali kad svećenik u kanonu svete mise slavi euharistiju i izgovara te iste riječi, samo tada i isključivo tada, mi prepoznamo razliku i vidimo da netko govori i čini *in persona Christi*. Za razliku od onog našeg glumca, svećenik ne uprisutnjuje Krista tako što se uživljuje u ulogu, nego kako II. vatikanski veli ovaj identitet sam Krist čini...“Krist je prisutan u svetoj

žrtvi... u osobi svećenika“ (Konstitucija o sv. liturgiji, 7.)

Ipak, mora se glasno i jasno reći da to poistovjećivanje/identifikacija između Krista i svećenika, koji govori i čini *u njegovo ime* za vrijeme svete euharistije, u isto se vrijeme i *otkriva i skriva*.

5. Svećenik i euharistija

II. vatikanski opisuje euharistiju kao *culmen et fons* (vrhunac i izvor) (čl. 10. Konstitucije o sv. liturgiji), a naš sv. Akvinac u ST, II., q.83. govori o euharistiji kao najčasnijem sakramentu u kojemu se sabiru i usavršuju svi drugi sakramenti. Zapravo, riječ je o takvu sakramentu koji se i ne može drukčije činiti nego u osobi Isusa Krista (nisi in persona Christi), za razliku od drugih sakramenata kada svećenik izgovara riječi ex persona ministri. Čak i ruho/odjeća koju svećenik nosi za vrijeme svete euharistije na neki način izražava činjenicu da osoba koja slavi euharistiju u tom času nije osoba koju netko može identificirati po njegovoj, recimo, vozačkoj dozvoli, nego da ta osoba, tj. svećenik govori i čini in persona Christi.

Dakle, evo nas napokon do onoga što svećenika čini svećenikom i što ga razlikuje od nesvećenika/laika, tj. do onoga što je *differentia specifica*.

Sveta moć/sacra potestas, povjerena posvećenom/konsekrirenom/zaređenom svećeniku u svetom redu/ordo da slavi svetu euharistiju za cijelu Crkvu in persona Christi jest ono što svećenika čini svećenikom, za razliku od laika. Enciklika *Mediator Dei* veli da se ta moć *nikako/nipošto = nulla ratiōne* ne može povjeriti/dati laiku za razliku od svećenika.

6. Actus humanus i actus hominis

Tradicionalna distinkcija između *actus humanus i actus hominis* ovdje nam može biti od daljnje pomoći. Analogno rečenom, treba istaknuti i razliku između *svećeničkih čina i čina svećenika* (oni čini koje je pukim slučajem učinio svećenik). Potrebno je razlikovati svećeničke čine u strogom smislu riječi od onih koji su subordinirani, tj. drugotni. Nekoliko je sfera područja, zapravo razina.

Prva razina: tu razinu čini mi se najbolje sažimaju dvije rečenice – jedna od prije gotovo 800 god. „svećenici su zaređeni da bi slaviti sakrament tijela Kristova“ (Akvinac, ST, III., q.73.) i druga od prije 40-ak godina; „u slavljenju svete euharistije, oni (svećenici) vrše sveto poslanje na najminent-

niji način -maxime! (II. vatikanski koncil, Dogmatska konstitucija o Crkvi, čl. 28.). Dakle, prvotna svrha biti svećenik jest slaviti svetu euharistiju.

Druga razina: poučavati i propovijedati Radosnu vijest, ono što se zovu pastoralne obveze, briga za duše, karitativne i socijalne dužnosti.

Sažeto rečeno: svećenik nije part-time posao, niti nešto što se može obavljati u slobodno vrijeme, ali isto tako nipošto ne znači da je onaj koji je zaređen/posvećen automatski obdaren svim drugim vještinama potrebnim za obavljanje svojeg poslanja, posebice pastoralna.

To su samo smjernice za odgovor na temu *što svećenika čini svećenikom – differentia specifica.*